

मधुच्छन्दा वैश्वामित्रः। इन्द्रः। गायत्री

आ त्वेता नि षीदतेन्द्रमभि प्र गायत। सखाय स्तोमवाहसः॥ १ ॥००५ ॥०१

स्तोमवाहसः- मन्त्रवाहकाः। सखायः- सहृदयाः इन्द्ररसिकाः। आ इत- आगच्छत। निषीदत- उपविशत। स्थिरां सुखकरीं स्थितिं लभध्वमित्यर्थः। इन्द्रं प्र गायत ॥१॥

पुरूतमं पुरूणामीशानं वार्याणाम्। इन्द्रं सोमे सचा सुते॥ १ ॥००५ ॥०२

सचा- परस्परसमवायेन। सोमे- रसे। सुते- निष्पन्ने। पुरूतमम्- बहुषूतमं। पुरूणाम्- बहूनां। वार्याणाम्- वरणीयानां तत्त्वानाम्। ईशानम्- स्वामिनम्। इन्द्रमभिप्रगायत ॥२॥

स घा नो योग आ भुवत्स राये स पुरंध्याम्। गमद्वाजेभिरा स नः॥ १ ॥००५ ॥०३

सः- इन्द्रः। घा- एव। नः- अस्माकम्। योगे- समाधौ चित्तवृत्तिनिरोधे वा। युज समाधौ। युज संयमने। भुवत्- भवतु। राये- संपदि। पुरंध्याम्- सद्बुद्धौ च भवतु। पुरंधिशब्दो बुद्धिनामसु पठितः। वाजेभिः- बलैः। नः- अस्मान्। आ गमत्- आगच्छतु ॥३॥

यस्य संस्थे न वृण्वते हरी समत्सु शत्रवः। तस्मा इन्द्राय गायत॥ १ ॥००५ ॥०४

समत्सु- पर्जन्यावरणभेदनात्मकसमरेषु इत्याधिभौतिके। आत्मावरणभेदनात्मकसमरेषु इत्याध्यात्मिके। शत्रवः- पर्जन्यावरणशक्तिभूतवृत्राणीत्याधिभौतिके।

आत्मावरणशक्तिभूतवृत्राणीत्याध्यात्मिके। यस्य संस्थे- यस्य सम्यक् स्थितौ। हरी- आकर्षणशक्ती। न वृण्वते- न वारयन्ति। वृ आवरणे। तस्मै इन्द्राय गायत ॥४॥

सुतपात्रे सुता इमे शुचयो यन्ति वीतये। सोमासो दध्याशिरः ॥ १ ॥००५ ॥०५

सुतपात्रे- निष्पन्नरसभावुकाय इन्द्राय । वीतये- अनुभवार्थ । इमे- एते । सुताः- निष्पन्नाः । शुचयः- शुद्धाः । दध्याशिरः- दधि धारणा सैव आशीर्येषां ते दध्याशिरः । सोमासः- रसाः । यन्ति- गच्छन्ति ॥५ ॥

त्वं सुतस्य पीतये सद्यो वृद्धो अजायथाः। इन्द्र ज्यैष्ठ्याय सुक्रतो ॥ १ ॥००५ ॥०६

सुक्रतो- सत्सङ्कल्प । इन्द्र । ज्यैष्ठ्याय- अग्रयाय । सुतस्य पीतये- रसानुभवाय । त्वं । सद्यः- तत्क्षणे एव । वृद्धो अजायथाः- उत्साहेन वृद्धिं गतः ॥६ ॥

आ त्वा विशन्त्वाशवः सोमास इन्द्र गर्विणः। शं ते सन्तु प्रचेतसे ॥ १ ॥००५ ॥०७

गर्विणः- गीर्भिर्मन्त्रैः संभजनीय । इन्द्र । आशवः- द्रुतप्रवाहवन्तः । सोमासः- रसाः । त्वा- भवन्तं । आविशन्तु- प्रविशन्तु । प्रचेतसे- प्रकर्षचेतनाय । ते- भवते । ते- सोमाः । शं सन्तु- मङ्गला भवन्तु ॥७ ॥

त्वां स्तोमा अवीवृधन्त्वामुक्था शतक्रतो। त्वां वर्धन्तु नो गिरः ॥ १ ॥००५ ॥०८

शतक्रतो- बहुप्रज्ञायुक्त । त्वाम्- भवन्तम् । स्तोमाः- सामानि । उक्थाः- ऋचश्च । अवीवृधन्- वर्धयन्ति । नः- अस्माकम् । गिरः- वाचः । त्वाम्- भवन्तम् । वर्धयन्तु ॥८ ॥

अक्षितोतिः सनेदिमं वाजमिन्द्रः सहस्रिणम्। यस्मिन्विश्वानि पौस्या ॥ १ ॥००५ ॥०९

अक्षितोतिः- अक्षीणरक्षकः । इन्द्रः । सहस्रिणम्- अनन्ताम् । इमं वाजम्

- संपदम् । सनेत्- संभजेत् । षण संभक्तौ । यस्मिन्- वाजे वा इन्द्रे वा । विश्वानि- सर्वाणि ।  
पौंस्या- वीर्याणि सन्ति ॥९॥

मा नो मर्ता अभि द्रुहन्तनूनामिन्द्र गिर्वणः । ईशानो यवया वधम् ॥ १ ॥००५॥१०

गिर्वणः- गीर्भिः संभजनीय । नः- अस्माकं । तनूनाम्- भावनारूपाणि । विस्तृतभावना वा । तनु  
विस्तारे । मर्ता- मरणशक्तयः । मा अभि द्रुहन्- मा द्रोहं कुर्युः । ईशानः- वशीकर्ता सन् । वधम्-  
हिंसाम् । यवय- पृथक्कुरु ॥१०॥

Dr. Rangraha